

Flensborghus i Flensborg – 14. marts

Lorenz Rerup, professor, generalkonsul

75-året for afstemningen i 2. zone blev markeret af Historisk Samfund for Sønderjylland på Flensborghus i Flensborg. 230 deltagere fyldte den store sal til sidste plads. Flensborgs bypræsident Peter Rautenberg overbragte en hilsen fra byen og flertalsbefolkningen, og Sønderjysk Forsøgsscene/Kirkespilsgruppen i Løgumkloster opførte i samarbejde med Det lille Teater i Flensborg Jacob Clausens teaterstykke »Det lyder som et eventyr« – om afstemningen i 1920. »Afstemningstiden i tekst og toner« fremført af Else Fanø, Aase Abild, Hans Jørgen Henningsen og Helmuth Asmus sluttede aftenen.

Festtalen blev holdt af generalkonsul Lorenz Rerup (født i Flensborg 1928). Emnet var foreslået af aftenens arrangør. Det lød:

Mindretallene om femogtyve år

Som historiker har jeg det ikke godt med at skulle sige noget om fremtiden. Historie, en varm og levende viden om fortiden, er en udmærket ballast, når vi i nutiden skal afstikke en kurs, skal træffe et valg. Men kan fortiden også sige noget om fremtiden? Der sker så meget uforudsigeligt. Både i det enkelte menneskes liv, men også på makroplanet, den store overordnede samfundsudvikling. Oliekrisen i 1970'erne, østblokkens opløsning omkring 1990, hvem har turdet regne med så overraskende begivenhedsforløb? På den anden side: en mening om fremtiden kan vi ikke være foruden. Vi skal have noget at gå efter. Vi kan ikke famle rundt i et uvist mørke. Et gammelt ord, tungt af historie, har jo vænnet os til, at »forposterne lever i håbet«. Et sådant håb kan historien ikke give, men den kan ridse nogle valgmuligheder op, forhåbentlig også valgmuligheder, som har noget perspektiv.

Jeg vil derfor prøve at sige noget om fremtiden i form af tre scenarier. Et scenario er et tænkt fremtidsbillede. Jeg laver tre af dem for at dække forskellige udviklingsmuligheder. Og det skal straks være slået fast, at to af de tre bryder jeg mig slet ikke om. Men desværre hænder jo ikke kun det, som jeg godt kan lide.

Scenario I dækker det værst tænkelige tilfælde, hvor alt går ad hækkenfeldt til. Scenario II svarer til, at vi lader stå til og dalrer derudaf uden en klart afstukket kurs. Her ender vi i den store ligegyldighed. Scenario III er så den bedst tænkelige situation for mindretallene om femogtyve år. Med spillevende, årvågne mindretal, som beundres som foregangskvinder og – mænd for en vigtig europæisk erfaring.

Scenario I. Det værst tænkelige er en udvikling i et Europa, som er blevet ramt af en omfattende katastrofe. Desværre er den ikke så utænkelig, som den

Ved mindeaftenen på Flensborghus den 14. marts opførtes Jacob Clausens teaterstykke »Det lyder som et eventyr« – om afstemningen i 1920. I den tyske familie drikkes der kaffe sammen med de tilreisende familiemedlemmer før afstemningen. Foto fra prøverne på Tinglev Skole. Foto: Bodil Rindom.

burde være og som vi alle håber. Den tidligere Sovjet-Unions militærmagt er stadigvæk intakt og imponerende, i hvert fald hvad de grovere dele angår – og det politiske system i dens vigtigste arvtagerstat, i Rusland, er mildt sagt meget ustabil. Vi må håbe, at den vestlige støtte vil styrke det spæde russiske demokrati.

Et Europa, som en storkrig har efterladt fattigt og i ruiner, vil næppe hurtigt komme til hægterne igen som det skete efter den Anden Verdenskrigs afslutning. Den moderne teknologi er forlængst udbredt over hele verden, konkurrencen vil være benhård, og andre verdensdele står nu allerede på spring for at overtage Europas markedsandele. Og til en løn, som vi ikke kan forestille os, at europæiske arbejdere vil kunne leve af.

I et forarmet Europa vil mindretallene komme i klemme. Hestene vil bides, når krybben er tom, og ingen vil bryde sig om små gruppers nok så berettigede ønsker om en særlig identitet, når også de store identiteter kæmper for deres overlevelse. Lad os forlade dette skrækbillede, som sagtens kan udpensles nøjere. Vi gør dog klogt i at fremkalde det i tankerne, næste gang vi brokker os over, at politikerne øser milliarder ud til øst- og udlandsstøtte. Det er jo ikke kun Rusland, det her drejer sig om.

Scenario II var det, hvor vi dalrede derudaf uden en klart afstukket kurs. Levestandarden i de europæiske samfund vil efter alt at dømmes være stigende i de næste mange år, i hvert fald let stigende. Forbrugerismen vil vinde frem

med alle dens statussymboler, men først og sidst vil internationaliseringen af samfundene øges ganske voldsomt. Vi skal vide mere om hinanden, uddanne på flere sprog og om flere landes forhold, vænne os til at sidde i samme båd. Og umådelige strømme af information og kulturimpulser vil af nye og gamle medier blive fordelt i et stedse mere finmasket netværk. Sådant en udvikling truer ikke umiddelbart mindretallene. Men assimileringstrykket på mindretallene vil stige. Faren for at blive opslugt af en flertalsbefolkning uden ond vilje fra nogens side. Når traditionelle værdier nedbrydes af en ny udvikling, som presser på, kan samfundene komme til at bære præg af en kras materialisme, af de mest umiddelbare tegn på personlig succes. Sådant en omvæltningsudvikling vil true kulturværdierne, men sandelig også de kulturværdier, der ligger i en moderne socialstat og dens indbygges selvfølgelige solidaritet.

De store nationale samfund vil mere og mere åbne sig for internationaliseringen, byer og bydele vil blive multikulturelle. Vi er jo allerede begyndt på denne udvikling, og har i vort danske samfund større indvandrergrupper end mindretal i gammeldags forstand. Universiteter og skoler udbyder nu allerede spændende undervisningsforløb på engelsk, hvor unge danskere og tyskere kan møde andre europæiske og ikke-europæiske unge. Tilhørsforholdet til en mindre gruppe, som ikke deltager i denne udvikling, fordi den i forvejen har problemer med at leve i to kulturer, vil under disse omstændigheder ikke nødvendigvis være attraktivt for unge mennesker. Så kan udviklingen ligesom komme til at hægte de mindretal af, der kun magter at skue bagud, og som ikke udvikler en klar strategi for at mestre fremtiden. Som passive lader denne innovationsstrøm rulle forbi uden at engagere sig i det nye.

Lad os så tage *scenario III*: den bedst tænkelige situation for mindretallene. Jeg skønner, den vil ligge i en klar erkendelse af, hvilke veje de europæiske samfund er slået ind på for derefter at prøve på at anbringe de nødvendige kurskorrektioner, så vi når frem til et Europa, som er andet og mere end en produktions- og forbrugskolos. Vi må forstå, og vi må lære denne forståelse fra os, at et europæisk samarbejde om områder, hvor samarbejde giver sikkerhed, og stordrift giver fordele, ikke er det samme som et overgreb mod de goder, nationalfølelsen utvivlsomt også har bragt de enkelte landes befolkninger. Nationalstatstanken har givet de enkelte landes befolkninger en samhørighed, et intensivt kommunikationsfællesskab, herunder en særegen høj- og folkekultur, som slet ikke anfægtes af et overstatsligt samarbejde. Derfor må mindretallenes særlige sans for at kæmpe for at holde på deres egen identitet forenes med de nye former for fællesskab, som ikke kan undvære nationale fællesskabsformer. Uden dem havner vi i et europæisk producent- og konsumtionsamfund, som ikke engang forretningsfolk kan være tjent med.

Mindre- og flertallene har netop i Slesvig, som blev delt ved de to afstemnin-

ger den 10. februar og den 14. marts for 75 år siden, realiseret et »mini-Europa«. De er faktisk til glæde for hinanden og til glæde for flertalsbefolkningerne, og det er de netop i deres stræben efter at bevare deres egenart. For Europa – det Europa vi bør stræbe efter – er ikke et kæmpemæssigt forbrugermarked, men består deri, at Europas kulturer i fremtiden – som de har været det i fortiden – både er forskellige og dog indbyrdes afhængige af og i samspil med hinanden. De inspirerer hinanden og de bygger på hinanden i deres forskellighed. Uden italiensk, fransk, spansk, engelsk, dansk og tysk kultur er vi alle mere fattige. Det oplever vi umiddelbart, når vi rejser. Og kender vi lidt til arkitekturens verden, til musikkens verden, til litteraturens verden, så ved vi, hvordan den ene kunstner bygger på den anden. Når vi er så kulturelt og videnskabeligt store i Europa, så er det, fordi vi står på fortidens skuldre. Og vi – Danmark og de nordiske lande, det delte Slesvig – har også meget at bidrage med til den europæiske mangfoldighed.

I dette scenario er mindretallene ikke en levning fra gamle dages forældede nationalstater, som man i 1920 uheldigvis ikke formåede at trække klare grænser for. De er tværtimod spydspidser for en europæisk erfaring, som alle europæere efterhånden vil opleve, selv om det vil tage meget længere tid i de store samfund end i de mindre, fordi folk i sidstnævnte simpelthen er piskede til at være mindre selvtilstrækkelige. Selv om de måske gerne vil, så kan de ikke bilde sig ind, at de kan være sig selv nok. En af vore store humorister gjorde for over halvandethundrede år siden en tegning, hvor en far og hans håbefulde søn spadserer i det indre København. Sønnen peger da på noget mudret vand og spørger: Far, er det verdenshavet? Og faderen svarede: Nej, lille Gysse, det er Holmens Kanal. En så ydmyg selverkendelse er det utvivlsomt sværere at nå frem til i storstaterne.

Den erfaring, det først og sidst drejer sig om, ligger deri, at Europa er en mangfoldighed, en kulturel pluralisme, som vi skal fastholde, ikke blot fordi den tilfældigvis og af historiske grunde forefindes, men fordi det europæiske består i det at være en mangfoldighed, ikke i at være en enhed. Et samspil, ikke en ensretning. Mindretallene har netop denne erfaring, når de har prøvet at leve imod strømmen i de flertalssamfund, som de er omgivet af. Det har de i vores egn gjort i over 75 år. I det meste af tiden har det været svære år. Først i de sidste årtier har det lysnet, og selvfølgelig findes der endnu skyer og mørkemænd. Men mindretalsmedlemmerne har ikke villet bytte den rigdom, som det har givet at høre til i et fællesskab, som er ens eget, som har »den gamle stille klang«, som det hedder i en af vore kønne nationale sange, med et bekvemere liv »i rigdom og i pragt« i et større fællesskab. De har fastholdt deres eget, udviklet sig – som en dansk bladmand engang kaldte det – »i ærbødighed over for arven«. Hvis denne holden fast i ens eget kombineres med

sansen for, at det europæiske er en mangfoldighed, ikke en ensretning, så står vi over for hvad der just er, eller lad os roligt indrømme det, hvad der just burde være kernen i den europæiske tanke.

Et mindretal, som på denne måde er gearet til en uimodståelig udvikling, som den deltager i, er der fremtid i. Som man nu beundrer fler- og mindretallene her i vort grænseland for deres fredelige samlivsmode, som blev grundlagt for 40 år siden med Bonn-København erklæringerne, så vil man i fremtiden i endnu højere grad beundre mindretallene som mestre i den svære og nødvendige kunst at holde på hver deres eget for at kunne være med i en ny og bedre helhed.

Mindretallene ved, at der endnu er mange og tunge sten og ruiner fra gammeltdags nationalistiske opfattelser, der skal ryddes af vejen. Både inden for mindretallene og især uden for dem. Mindretalstilværelsen har aldrig været en dans på roser. Men det er livet heller ikke. Alt hvad man med rimelighed kan forlange, er gode vækstvilkår. Det er op til os selv, om vi vælger selv at være med til at bære en ny samfundsudvikling frem, eller om vi vælger at stå ved siden af. Om vi vælger at være interessante for politologer eller hellere vil være interessante for museumsfolkene.